

УДК 342.9

Янюк Наталія Володимирівна –

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного та фінансового права,
Львівський національний університет імені Івана Франка

Yanyuk V. Nataliya –

candidate of juridical sciences, associate professor,
assistant professor of administrative and financial law department,
Ivan Franko National University of Lviv
(1 Universytetska St., Lviv, 79000, Ukraine)

Адміністративно-процесуальне право: нові концептуальні підходи

Стаття присвячена дослідженню різних підходів розуміння адміністративного процесу. Сьогодні набуває підтримки судова концепція адміністративного процесу. Обґрунтовано доцільність виділення адміністративно-процесуального права із системи адміністративного права.

Ключові слова: адміністративний процес, адміністративне право, адміністративно-процесуальне право, судове право.

Статья посвящена исследованию различных подходов понимания административного процесса. Сегодня приобретает все большую поддержку судебная концепция административного процесса. Обоснована целесообразность выделения административно-процессуального права из системы административного права.

Ключевые слова: административный процесс, административное право, административно-процесуальное право, судебное право.

N.V. Yanyuk Administrative Proceedings Law: New Conceptual Approaches

The article researches various approaches to the understanding of administrative proceedings. There are two main definitions of administrative proceedings in administrative legal science. They are managerial and jurisdictional. It has been underlined that arguments in favor or against these concepts have been made for a long time. Discussion has been intensified after adopting the Code of Administrative Proceedings in 2005 because national scholars face the need to establish the interrelation between legal categories “administrative procedure” and “administrative proceedings”.

Entry of the Code of Administrative Proceedings of Ukraine into force influenced transformation in regulation of administrative legal relations. A new body of public law which is the law of administrative proceedings is establishing in Ukraine. The article addresses functions of administrative proceedings in interrelation with administrative legal proceedings.

Nowadays a judicial concept of administrative proceedings is supported. Necessity to separate law of administrative proceedings from the system of administrative law has been proved.

The author has analyzed the features of the law of administrative proceedings as an independent body of law which has an own object, method, principles and legislation. Following the analysis of various scientific approaches and legislation it has been concluded that the law of administrative proceedings as an independent body of law is establishing in Ukraine. After changes to the Code in 2017 an issue arises how to establish interrelation between such legal categories as “administrative procedure” and “administrative legal proceedings”. In this regard, changes in the law of administrative proceedings shall be considered and developed by scholars.

Keywords: administrative proceedings, administrative law, law of administrative proceedings, judiciary law.

Постановка проблеми. Упродовж останніх десятиліть відбулася трансформація предмету адміністративного права. Демократичні перетворення у державі зумовили необхідність оновити адміністративно-правову доктрину, яка б була зорієнтована на публічно-сервісне призначення адміністративного права. Такі підходи зміщували акценти з органів державного управління на права і свободи людини – служіння інтересам людини. Ключовим стало закріплення у Конституції України положень, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визначаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави (ст.3). У розвиток цього Конституція України гарантувала право звернення до суду за захистом своїх прав (ст.55), а також закріпила принцип відповідальності держави перед людиною. Утвердження цих положень вимагало створення нового механізму взаємовідносин людини й органів публічної адміністрації, як представників держави, а також удосконалення системи захисту від неправомірних дій, рішень чи бездіяльності цих органів.

Такі зміни зумовили необхідність вироблення нового розуміння адміністративного права, яке мало би забезпечувати «практичне втілення ідеї утвердження верховенства прав громадян у сфері функціонування публічної влади» [1, с.165]. Результатом стала поява нових груп відносин у предметі адміністративного права, зокрема: відносин, які формуються у ході діяльності органів публічної адміністрації по наданню громадянам та юридичним особам різноманітних адміністративних послуг, а також відносин, що формуються у зв'язку з реалізацією юрисдикції адміністративних судів і поновлення порушених прав громадян та інших суб'єктів адміністративного права. Ця група відносин є відмінною від традиційних, обов'язковим суб'єктом яких є орган публічної адміністрації чи суб'єкт, який уповноважений на виконання публічно-владних функцій: щодо здійснення делегованих повноважень управлінського характеру, щодо надання адміністративних послуг, щодо застосування адміністративно-примусових заходів. При забезпеченні судового захисту у сфері публічно-правових відносин

з'являється новий суб'єкт – адміністративний суд, який застосовує процесуальну форму при вирішенні справи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання адміністративного процесу не є абсолютно новим в адміністративно-правовій науці. Цьому питанню передувала поява адміністративної юстиції як форми захисту у відносинах з органами публічної влади і дослідження різних її моделей. У дослідженні сутності адміністративної юстиції, а пізніше й адміністративного процесу, можна виділити декілька основних періодів: 1) дореволюційний, 2) радянський; 3) сучасний. Представниками дореволюційного періоду були такі відомі в науці постаті як А.І. Єлістратов, М.Д. Загряцков, М.М. Коркунов, С.О. Корф, М.О. Куплеваський, І.Т. Тарасов та деякі ін. У пореволюційний період при формуванні радянської правової моделі заперечувалося потребу в адміністративній юстиції, але поступово сформувалося два підходи у розумінні поняття «адміністративний процес» - широке і вузьке, які значною мірою вплинули і на сучасну наукову думку. У радянський період цій темі присвячували свої праці В.В. Сажина, Н.Г. Саліщева, В.Д. Сорокін, С.С. Студенікін, Н.Ю. Хамнева, Д.М. Чечот та ін. У 80-х роках минулого століття все частіше серед науковців поширюється думка про адміністративний процес як інститут адміністративного права. Сучасний період ознаменувався появою нових досліджень моделей адміністративної юстиції і обґрунтування доцільності запровадження в Україні судової моделі. Значний науковий внесок у розвиток питання зробили такі вчені-адміністративісти як В.Б. Авер'янов, В.М. Бевзенко, Т.О. Коломоєць, О.В. Кузьменко, Р.С. Мельник, Н.Б. Писаренко, Ю.С. Педько, В.С. Стефанюк, Г.Й. Ткач, В.І. Шишкін та багато інших.

Невирішені раніше проблеми. Після формування адміністративних судів поступово відбувається зміщення акцентів щодо виокремлення адміністративного процесу в самостійну галузь права. Сьогодні наукова дискусія з цього приводу триває, а прийняття 3 жовтня 2017 р. Верховною Радою закону про внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України і закріплення терміну «судовий процес», вимагає подальшого

наукового осмислення і обґрунтування природи адміністративного процесу.

Метою статті є дослідити різні підходи у розумінні адміністративного процесу, визначити взаємозв'язок із адміністративним судочинством і обґрунтувати виокремлення самостійної галузі публічного права – адміністративного процесуального права.

Виклад основного матеріалу. Питання адміністративного процесу досліджувалося в адміністративному праві і розглядалося під різними кутами зору, часто залежали від певного історичного періоду. Найбільш складним видався радянський період у розвитку всього адміністративного права, а також ігнорування адміністративної юстиції як інституту захисту громадян у відносинах з органами публічної влади. Така ідеологія негативно позначалася на наукових позиціях щодо розуміння адміністративного процесу.

У радянський період чітко простежувалися три основні підходи: 1) широке визначення адміністративного процесу як сукупності процесуальних правил, на підставі яких здійснюється виконавчо-розпорядча діяльність; 2) другий підхід – як порядок правозастосовчої діяльності органів державного управління; 3) вузьке розуміння адміністративного процесу як порядку застосування винятково заходів адміністративного примусу. Представниками цього періоду були: Г.І. Петров, С.С. Студенікін, Н.Г. Саліщева, В.Д. Сорокін, О.Є. Луньов, Г.П.Бондаренко та інші. Значну увагу дослідженню наукової спадщини радянського періоду приділив у своїх працях В.Г. Перепелюк у монографії «Адміністративний процес». Автор через призму розвитку правозастосовчої діяльності органів виконавчої влади, пояснює багатогранність адміністративного процесу. Проаналізувавши різні наукові позиції, В.Г. Перепелюк пропонує виділити управлінський і судовий адміністративні процеси, зауважуючи, що управлінські органи та судові органи «мають бути у стані взаємозамінити один одного в рамках відповідних процесуальних можливостей». Науковець наголошує, що судовий адміністративний процес «характеризується спрямованістю суду на розв'язання складних

питань кваліфікації обставин адміністративної справи» [5, с.282].

Один із активних учасників робочої групи по розробці Кодексу адміністративного судочинства України (*вносився як проект Адміністративного процесуального кодексу*) В. С. Стефанюк у своїй праці «Судовий адміністративний процес» звернув увагу, що «розвиток адміністративного права й адміністративного судочинства спричинено прагненням дати громадянам гарантії проти самочинних дій адміністрації, обмежити визначеними рамками могутність держави» [2, с.20]. Досліджуючи відносини, які виникатимуть при здійсненні судочинства в адміністративних справах, В.С. Стефанюк приходять до висновку про формування судового адміністративного процесу, яким є «система взаємопов'язаних правових форм діяльності уповноважених суб'єктів, що виявляється у здійсненні правосуддя в адміністративних справах, урегульована адміністративними процесуальними нормами» [2, с.38]. Так, науковець висловлює припущення щодо перспективи формування адміністративний процесу як окремої галузі публічного права.

В Академічному курсі «Адміністративне право України» (за редакцією В.Б.Авер'янова) у структурі предмету адміністративного права були передбачені відносини з приводу адміністративної юстиції, однак у визначенні вони не згадувалися. З цього приводу у підручнику містилося пояснення про те, що включення цих відносин до сфери регулювання діючого адміністративного права слід вважати тимчасовим заходом і висловлювалося сподівання про створення самостійної процесуально-правової галузі, яка окремо регулюватиме судочинство в адміністративних судах [3, с.]. Пізніше такі міркування В. Б. Авер'яновим були підтвердженні ще раз [4, с.113].

Враховуючи дискусійний і недостатній дослідження поняття адміністративного процесу, автори підручника «Адміністративне процесуальне (судове) право України» Одеської національної юридичної академії виділили широкий і вузький підхід у концепції адміністративного процесу. Саме суспільні відносини, які виникають при здійсненні адміністративного судочинства, на думку

авторів, становлять предмет адміністративно-процесуального права у вузькому розумінні. Відповідно, предмет адміністративно-процесуального права становлять суспільні відносини, що виникають, змінюються та припиняються в ході здійснення адміністративного судочинства. Адміністративно-процесуальне право (судове) є сукупністю правових норм, що регламентують суспільні відносини у сфері здійснення адміністративного судочинства [6, с.10].

Характеризуючи адміністративний процес О.М. Бандурка і М.М. Тищенко, виходили з його широкого розуміння і визначили як «вид юридичного процесу, який регламентує порядок розгляду і вирішення конкретних адміністративних справ, як діяльність виконавчих органів держави, їх посадових осіб, а також інших уповноважених на це суб'єктів, яка базується на нормах адміністративно-процесуального права, по реалізації норм матеріального адміністративного права, а у ряді випадків – і матеріальних норм інших галузей права». Автори підкреслюють важливість регулювання процесуальних дій всіх суб'єктів адміністративного процесу, що є запорукою успішного кінцевого результату. При цьому до «інших уповноважених суб'єктів» вони відносили органи адміністративної юстиції [7, с.13-14], так як на той час не була сформульована остаточна позиція щодо створення адміністративних судів.

Той факт, що поняття і зміст адміністративного процесу завжди знаходилися в полі зору науки адміністративного права, Ю.О. Тихомиров обґрунтовує тим, що правоохоронна діяльність органів і посадових осіб, тобто застосування ними примусових заходів, має здійснюватися з дотриманням певної процедури [8, с. 729]. Автор підкреслює юрисдикційне розуміння адміністративного процесу, але це тільки одна з граней адміністративного процесу.

Інші погляди висловлює О.В. Кузьменко, яка, зазначає, що адміністративний процес – це урегульована адміністративно-процесуальними нормами діяльність уповноважених суб'єктів, спрямована на реалізацію норм відповідних матеріальних галузей права в ході розгляду і вирішення індивідуально-конкретних справ [9, с.159].

Безперечно, урегульованість певних моментів при вирішенні будь-якої справи забезпечує її успіх. Закріплення порядку і послідовності вчинення дій, які спрямовані на вирішення конкретних справ, є гарантією законності і захищеності прав та інтересів громадян, однак при цьому мова йде про процедуру, а не процес.

Сьогодні визначення адміністративного процесу містить Кодекс адміністративного судочинства України, згідно з п.5 ст.3 якого, адміністративний процес – це правовідносини, що складаються під час здійснення адміністративного судочинства. Це дає підстави провести відмежування адміністративного процесу і адміністративних процедур, проте поняття останніх мав би закріпити Закон про адміністративні процедури, прийняття якого, як уже стало «традицією», вкотре відкладається.

А.Т. Комзюк, В.М. Бевзенко, Р.С. Мельник, автори підручника «Адміністративний процес України» (Харків, 2007) запропонували визначати адміністративне процесуальне право як «сукупність процесуально-правових норм, закріплених Кодексом адміністративного судочинства України, які регулюють правовідносини між адміністративним судом та учасниками процесу з приводу розгляду та вирішення публічно-правового спору між фізичними і юридичними особами та суб'єктами владних повноважень» [10, с.10]. Разом з тим, автори наголошують на тісному взаємозв'язку з адміністративним правом, але жодним чином не розглядають адміністративне процесуальне право у його структурі [10, с.92].

Враховуючи наявність різних підходів до розуміння адміністративного процесу, В.П. Тимошук виділяє декілька основних концепцій:

- деліктну або юрисдикційно-деліктну (передбачає охоплення відносин щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення / та застосування заходів адміністративного примусу);
- юрисдикційну (передбачає охоплення відносин щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення / та адміністративне судочинство);
- судочинну (стосується лише адміністративного судочинства);
- адміністративно-юстиційну (передбачає охоплення відносин щодо розгляду скарг в

адміністративному порядку та адміністративне судочинство);

- управлінську (охоплює всю діяльність органів публічної адміністрації);

- позитивно-управлінську (охоплює діяльність органів публічної адміністрації, за винятком відносин щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення);

- широку (включає всі відносини щодо застосування адміністративно-правових норм будь-якими суб'єктами / а також застосування в низці випадків матеріальних норм і інших галузей права).

Проаналізувавши ці підходи, В.П. Тимошук приходять до висновку про те, що найбільш коректним і раціональним використанням категорії «адміністративний процес» є її вживання для позначення адміністративного судочинства [11, с.34, с. 55.].

Адміністративно-процесуальне право проходить певну трансформацію від інституту адміністративного права до самостійної галузі права. Після багатогранного дослідження природи адміністративного процесу Т.О. Коломoeць зазначила, що відносини, які виникають під час розгляду і вирішення адміністративними судами адміністративних справ, не є складовою частиною сучасного адміністративного права, а є самостійним предметом нової галузі національного права – «адміністративно-процесуального (судового) права [12, с.32].

Подібну думку висловив В.В. Решота, припустивши, що «зближення адміністративного процесу із іншими видами судового процесу, а також законодавством, що врегульовує судоустрій та статус суддів є важливим для забезпечення, охорони та захисту прав і свобод громадян, створить умови для галузі єдності судової влади, формуванню комплексної галузі права – судового права» [13, с. 194].

Відтак, сучасна юридична наука і досі не має єдиного концептуального підходу до визначення адміністративного процесу. Перед науковцями залишається відкритим завдання продовжити наукові розробки у цьому напрямі, аби сформулювати чітку позицію щодо введення відповідних понятійно-термінологічних новел, як про це слушно висловила у наукових дослідженнях Н.Б. Писаренко. Науковець звертає увагу, що на врегулювання відносин, що

виникають у зв'язку з вирішенням юридичних справ за правилами адміністративного судочинства, спрямовано насамперед приписи Кодексу адміністративного судочинства України. Автор дійшла до висновку, що правові явища «адміністративний процес» і «адміністративне судочинство» суттєво різняться [14, с.275]. Однак у своїх пізніших наукових дослідженнях Н.Б. Писаренко наголошує, що «судова» концепція адміністративного процесу «поринає корінням у дореволюційний період. Її слушність навіть не обговорюється в європейських країнах, де досліджуваний процес одвічно сприймався як форма судової діяльності, що регламентується нормами самостійної галузі – нормами адміністративного процесуального права» [15, с.68].

Вивчаючи сучасну адміністративну проблематику й аналізуючи адміністративний процес Федеративної Республіки Німеччини й України, група науковців, зокрема Т. Манн Т., Р. Мельник, В. Бевзенко, А. Комзюк висловили цілком логічне твердження про те, що «адміністративний процес – суто прикладна категорія, котра поєднує процесуальну діяльність суду (здійснення адміністративного судочинства), процесуальну діяльність фізичної особи, публічної адміністрації» [16, с.95].

Все більше науковців висловлюють аргументовану позицію щодо формування нової галузі адміністративно-процесуального права. На підтвердження цього можна звернути увагу на наявність власного предмету, методу правового регулювання, принципів і джерел. Предметом адміністративно-процесуального права є відносини при здійсненні адміністративного судочинства. Для адміністративно-процесуального права притаманний свій метод, в якому відбувається поєднання складових диспозитивного та імперативного методу, як слушно зауважує Т.О. Коломoeць, метод характеризується «змішаним» імперативно-диспозитивним змістом» [12, с.30]. У той же час активна участь суду при розгляді адміністративної справи, вказує на особливість цього виду процесу і його відмінність від інших видів судового процесу.

Висновки. Адміністративно-процесуальне право як галузь права – це система процесуально-правових норм, які спрямовані на

забезпечення розгляду і вирішення публічно-правових спорів адміністративними судами. Разом з тим, можна вести мову про перспективи формування адміністративно-процедурного права як комплексу норм, які врегульовують процедури (адміністративні процедури) діяльності адміністративних органів (у першу чергу - органів публічної адміністрації) по вирішенню індивідуально-конкретних справ і прийняттю адміністративних актів. Адміністративно-процесуальне право базується на відповідних принципах і має власні джерела, основним з яких є Кодекс адміністративного судочинства України.

Однак внесені зміни до Кодексу адміністративного судочинства, а фактично нова редакція низки статей Кодексу, не вирішили проблему визначення «адміністративного

процесу, оскільки в ньому використовується вже інше поняття «судовий процес». Згідно зі ст.4 Кодексу адміністративного судочинства в редакції 2017 року: «Судовий процес – правовідносини, що складаються під час здійснення адміністративного судочинства». Законодавець виходить з вузького розуміння поняття «судовий процес», що перенесе дискусію на новий виток і в дискусія може набути міжгалузевого характеру, так як інші виду процесу є складовими судового процесу.

Список використаних джерел:

1. Принцип верховенства права у діяльності держави та в адміністративному праві: Книга друга. / відп. ред. В. Б. Авер'янов / Принцип верховенства права: проблеми теорії та практики: у двох книгах / за заг. ред. Ю. С. Шемшученка [ред.кол.: Ю. С. Шемшученко (голова)]. – К. : Конус-Ю, 2008. – 314 с.
2. Стефанюк В. С. Судовий адміністративний процес : монографія / В. С. Стефанюк. – Харків : Фірма «Консум», 2003. – 464 с.
3. Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. у двох томах: Том 1. Загальна частина / ред. колегія : В. Б. Авер'янов (голова). – К. : Вид-во «Юридична думка», 2004. – 584 с.
4. Адміністративна юстиція України: проблеми теорії і практики. Настільна книга судді. – К., 2007. – 608 с.
5. Перепелюк В. Г. Адміністративний процес : монографія / В. Г. Перепелюк. – Чернівці : Рута, 2001. – 316 с.
6. Адміністративне процесуальне (судове) право України : підручник / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : «Юридична література», 2007. – 312 с.
7. Бандурка А. М. Административный процесс : учебник / А. М. Бандурка, Н. М. Тищенко. – К. : Літера ЛТД, 2001. – 336 с.
8. Тихомиров Ю. А. Курс административного права и процесса : учебник / Ю. А. Тихомиров. – М. : Юринформцентр, 1998. – 798 с.
9. Кузьменко О. В. Теоретичні засади адміністративного процесу : монографія / О. В. Кузьменко. – К. : Атіка, 2005. – 352 с.
10. Адміністративний процес України : навч. посіб. / А. Т. Комзюк, В. М. Бевзенко, Р. С. Мельник. – К. : Прецедент, 2007. – 531 с.
11. Тимошук В. П. Адміністративні акти: процедура прийняття та припинення дії : монографія / В. П. Тимошук. – К. : «Конус-Ю», 2010. – 296 с.
12. Коломоєць Т. О. Адміністративно-процесуальне право – самостійна галузь національного права (в аспекті пошуку нової моделі предмету адміністративного права України) / Т. О. Коломоєць // Публічне право. – 2016. – № 1 (21). – С. 27-33.
13. Решота В. В. Адміністративний процес як складова судового права в Україні / В. В. Решота // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Адміністративне право і процес: історія, сучасність, перспективи розвитку» (25 березня 2016 р.). – м. Кривий Ріг, 2016. – С. 192-195.

14. Писаренко Н. Б. Адміністративний процес та адміністративне судочинство: до питання про співвідношення правових категорій / Н. Б. Писаренко // Адміністративне право і процес. – 2015. – № 1 (11). – С. 269-276.
15. Писаренко Н. Б. Питання адміністративного права. Кн.1 / відп. за вип.. Н. Б. Писаренко. – Харків: Право, 2017. – 312 с.
16. Адміністративний процес: загальна частина (Федеративна Республіка Німеччини, Україна) : наук.-практ. посібник / Т. Манн, Р. Мельник, В. Бевзенко, А. Комзюк ; пер.та адапт. з нім. Мельника Р.; за заг.ред. Бевзенка В. – К. : Алерта, 2013. – 308 с.

References:

1. Pryntsyp verkhovenstva prava u diialnosti derzhavy ta v administratyvnomu pravi: Knyha druha. / vidp. red. V. B. Averianov / Pryntsyp verkhovenstva prava: problemy teorii ta praktyky: u dvokh knykhakh / za zah. red. Yu. S. Shemshuchenka [red.kol.: Yu. S. Shemshuchenko (holova)]. – K. : Konus-Iu, 2008. – 314 p.
2. V. S. Stefaniuk, Sudovyi administratyvnyi protses : monohrafiia / V. S. Stefaniuk. – Kharkiv : Firma “Konsum”, 2003. – 464 p.
3. Administratyvne pravo Ukrainy. Akademichnyi kurs : pidruch. u dvokh tomakh: Tom 1. Zahalna chastyna / red. kolehiia : V. B. Averianov (holova). – K. : Vyd-vo “Yurydychna dumka”, 2004. – 584 p.
4. Administratyvna yustytsiia Ukrainy: problemy teorii i praktyky. Nastilna knyha suddi. – K., 2007. – S. S97-113. – 608 p.
5. V. H. Perepeliuk, Administratyvnyi protses : monohrafiia / V. H. Perepeliuk. – Chernivtsi : Ruta, 2001. – 316 p.
6. Administratyvne protsesualne (sudove) pravo Ukrainy : pidruchnyk / za zah. red. S. V. Kivalova. – Odesa : “Yurydychna literatura”, 2007. – 312 p.
7. A. M. Bandurka, Administrativnyi protsess : uchebnik / A. M. Bandurka, N. M. Tishchenko. – K. : Litera LTD, 2001. – 336 p.
8. Yu. A. Tikhomirov, Kurs administrativnogo prava i protsesa : uchebnik / Yu. A. Tikhomirov. – M. : Yurinformatsentr, 1998. – 798 p.
9. O. V. Kuzmenko, Teoretychni zasady administratyvnoho protsesu : monohrafiia / O. V. Kuzmenko. – K. : Atika, 2005. – 352 p.
10. Administratyvnyi protses Ukrainy : navch. posib. / A. T. Komziuk, V. M. Bevzenko, R. S. Melnyk. – K. : Pretsedent, 2007. – 531 p.
11. V. P. Tymoshchuk, Administratyvni akty: protsedura pryiniattia ta prypynennia dii : monohrafiia / V. P. Tymoshchuk. – K. : “Konus-Yu”, 2010. – 296 p.
12. T. O. Kolomoiets, Administratyvno-protsesualne pravo – samostiina haluz natsionalnogo prava (v aspekti poshuku novoi modeli predmetu administratyvnoho prava Ukrainy) / T. O. Kolomoiets // Publichne pravo. – 2016. – No. 1 (21). – Pp. 27-33.
13. V. V. Reshota, Administratyvnyi protses yak skladova sudovoho prava v Ukraini / V. V. Reshota // Materialy Vseukrainskoi naukovy-praktychnoi konferentsii “Administratyvne pravo i protses: istoriia, suchasnist, perspektyvy rozvytku” (25 bereznia 2016 r.). – m. Kryvyi Rih, 2016. – Pp. 192-195.
14. N. B. Pysarenko, Administratyvnyi protses ta administratyvne sudochynstvo: do pytannia pro spivvidnoshennia pravovykh katehorii / N. B. Pysarenko // Administratyvne pravo i protses. – 2015. – No. 1 (11). – Pp. 269-276.
15. N. B. Pysarenko Pytannia administratyvnoho prava. Kн.1 / vidp. za vyp.. N. B. Pysarenko. – Kharkiv: Pravo, 2017. – Pp. 56-72. – 312 p.
16. Administratyvnyi protses: zahalna chastyna (Federatyvna Respublika Nimechchyny, Ukraina) : nauk.-prakt. posibnyk / T. Mann, R. Melnyk, V. Bevzenko, A. Komziuk ; per.ta adapt. z nim. Melnyka R.; za zah.red. Bevzenka V. – K. : Alerta, 2013. – 308 p.